

Saksnummer	Utvalg/komite	Dato
205/2024	Fylkesrådet	20.06.2024

Høring av Riksantikvarens håndverksstrategi

Sammendrag

Nordland fylkeskommune har mottatt på høring *Riksantikvarens håndverksstrategi*.

Målet med strategien er å bidra til at eiere og forvaltere av fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy har tilstrekkelig og stabil tilgang på håndverkere med relevant kompetanse. Den skal også være et virkemiddel for Riksantikvaren og øvrige deler av kulturmiljøforvaltningen.

Nordland fylkeskommune har fått utsatt frist på høringen til 21.06.2024.

Fylkesrådet i Nordland mener håndverksstrategien har potensiale til å være et godt verktøy for forvaltningen. Riksantikvaren bør se på muligheten for å lage en strategi eller bidra med midler for å kunne opprette regionale rådgivningstjenester som kan følge opp eiere, forvaltere og håndverkere. Fylkesrådet vil legge til rette for at elever på videregående skole og lærlinger kan få innsikt og opplæring i antikvarisk håndverk innenfor rammene av læreplan.

Bakgrunn

Behovet for en håndverksstrategi er forankret i Meld.St 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* hvor det blant annet står at det er behov for bred håndverkskompetanse for å ta vare på og vedlikeholde den mangfoldige kulturarven. Det er behov for kompetanse om eldre håndverksteknikker og materialkunnskap, men også nyere byggematerialer, som for eksempel mur og betong, for å kunne ta vare på kulturminner og kulturmiljøer fra nyere tid.

Og det står videre i meldingen at fylkeskommunenes ansvar for kulturmiljøforvaltning og videregående utdanning bør ses mer i sammenheng for å etablere utdanningstilbud som er tilpasset de ulike regionene.

Fylkesrådet har i FR-sak 386/2023 uttalt seg til utkastet til rammeverket for strategien. I vedtaket står det:

1. Nordland fylkesråd er positiv til at Riksantikvaren nå tar tak i håndverksproblematikken, og ser frem til det videre arbeidet med håndverksstrategien. Utkastet til rammeverk er godt gjennomarbeidet og utdyper mange av utfordringene kulturmiljøforvaltninga står ovenfor når det gjelder kunnskap og tilgang på kompetente håndverkere i fremtiden.
2. Nordland fylkesråd mener den kommende håndverksstrategien må si noe om hvordan det skal arbeides for å øke kunnskapen om kulturmiljøvern hos eierne av fredete og

vernede bygg og anlegg

3. Nordland fylkesråd mener at når begrepet tradisjonelt håndverk avgrenses til primært før-industriell tid, treffer ikke dette behovet og praksisen i kulturmiljøforvaltningen i dag. Begrepsbruken bør endres eller så bør setningen «primært knyttet til før-industrielle håndverkspraksiser» strykes fra teksten.

Representant fra faggruppe Kulturminner i Nordland har vært med i referansegruppe for del 1 av strategien. Det har vært møter med blant annet Riksantikvaren, representanter for utdanning, Sametinget, næringen og Byggmesterforbundet med flere. I disse møtene har man diskutert innholdet i strategiens del 1 og målsettinger.

Problemstilling

Strategidokumentet er delt i tre deler bestående av en innledning, avgrensning og overordnede mål og målstrategi. Del to tar for seg tre strategiske satsninger:

1. Håndverkskompetanse og -kapasiteten skal styrkes
2. Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og -miljø
3. Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes.

Disse er videre delt opp i flere målsetninger som skal bidra til å nå de strategiske målene. Strategien er avgrenset til å kun gjelde kompetansen hos håndverkere og ikke andre aktører inne kulturmiljøforvaltningen. Del tre ser på oppfølging og mulige virkemidler.

Del 1: Håndverkskompetanse og -kapasiteten skal styrkes

Riksantikvaren vil jobbe for at det finnes gode og relevante utdannings og opplæringstilbud i håndverksfag i hele landet. Det finnes allerede flere utdanningstilbud og opplæringsarenaer som kan styrkes og videreutvikles. Riksantikvaren vil jobbe for at disse tilbudene tas i bruk av både ungdom som skal velge yrkesvei og av etablerte håndverkere. Dette gjelder både formell og ikke formell utdanning.

Det står under målsettingen til del 1 at det er et mål at: *det er etablert et systematisk samarbeid mellom kulturmiljøforvaltningen, kulturarvsektoren, utdanningssektoren og byggenæringen.*

En annen målsetting er at mulighetene for opplæring og fordypning i tradisjonelt håndverk i videregående skole og i lærlingeordningen utnyttes bedre.

Del 2: Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og -miljø

Satsning 2 tar for seg flere mål for å sikre at det arbeidet som utføres på fredete og verneverdige bygninger gjøres etter antikvariske prinsipper. Dette handler om eldre håndverksteknikk, verktøybruk og materialbruk. Satsningen omhandler også rammer for anbud, tilbud og anskaffelser. Hvordan disse kan brukes til å skaffe nødvendig kompetanse. Hvordan offentlige tilskuddsmidler gjennom vedtak om tilskudd og vedtak om dispensasjon kan sette krav til kompetanse og materialbruk. Og at dette formidles til håndverkere. Et mål er også at kompetente håndverksbedrifter blir formidlet til bestillere.

Del 3: Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes.

Den tredje satsningen handler blant annet om videreutvikling av kunnskap om bevaring av

kulturmiljø i et klima i endring.

Satsningen har som mål at kunnskapsutvikling må skje i et samarbeid mellom forvaltningen, håndverkere og andre forskningsmiljøer. At dette kan gjøres i forbindelse med istandsettingsprosjekter. Videre er det et mål at forståelsen for og bruken av tradisjonelle materialer og metoder er forbedret.

Riksantikvaren skal følge opp håndverksstrategien med en handlingsplan som lister opp tiltak Riksantikvaren skal gjennomføre. Den vil inneholde forslag og anbefalinger til fylkeskommuner, Sametinget, Kulturminnefondet, utdanningssektoren, byggenæringen og andre relevante aktører. Det påpekes videre at medvirkning vil være viktig i utformingen av handlingsplanen.

Riksantikvaren påpeker også at det er mange virkemidler fra ulike sektorer som er viktig for måloppnåelsen i strategien. Riksantikvaren og påpeker i denne sammenhengen økonomiske, juridiske og politiske virkemidler. Samt at et tett samarbeid mellom virkemiddelaktørene er viktig.

Drøfting

I Nordland oppleves mangelen på håndverkere med erfaring fra antikvarisk bygningsarbeid som alvorlig. Dette medfører at eiere av fredete og verneverdige bygninger, og i noe grad fartøy, ofte ikke har tilgang på håndverkere med tilstrekkelig antikvarisk håndverkskompetanse.

Istandsettingsarbeid kan i noen tilfeller bli utført på en måte som reduserer kulturminneverdiene, og i verste fall føre til kostbare reklamasjoner og ekstra opprettingsarbeid. Noe som gjør at fylkeskommunen må ha en tettere oppfølging av pågående prosjekter det gis støtte til. Dette medfører igjen at man ikke kan støtte like mange prosjekter. Fylkeskommunen opplever også at kvaliteten på søknadene som kommer inn er av svært variabel kvalitet. Dette er kapasitetskrevenende for fylkeskommunen, da veiledning og oppfølging av søkere er nødvendig for at man kan ivareta fylkeskommunens lovpålagte oppgaver.

Strategien legger opp til oppfølging av de strategiske målene både for kulturmiljøforvaltningen og utdanningssektoren. Særlig mål 1 vil kreve et tettere samarbeid mellom faggruppen Kulturminner i Nordland og avdeling for Utdanning og Kompetanse. Det bør vurderes et samarbeid mot de videregående skolene i Nordland som har linjer for vg2 tømmer. Det skal skje innenfor rammene av lærerplanen. Det kan særlig vurderes i sammenheng med yrkesfaglig fordypning på vg2-nivå. Her er det mulig for elevene å fordype seg i enkelte kompetansemål. Dette skjer som oftest i bedrifter.

Strategien vil også kreve et tett samarbeid mellom fylkeskommunen og håndverksbedrifter som arbeider med bygningsvern og fartøyvern. Det vil medføre at fylkeskommunen setter strenge krav, men fylkeskommunen kan samtidig bidra økonomisk til kursing gjennom at man i tilskuddene som gis setter vilkår om at det skal holdes kurs for håndverkerne. Fylkeskommunen kan også bidra til nettverksbygging for håndverkerne.

Mål to medfører at kulturmiljøforvaltningen må sette strengere krav, men også være tydeligere i sine tilbakemeldinger til utførende håndverkere. Å følge opp dette er særlig vanskelig i Nordland da det er stor mangel på håndverkere med kvalifisert kompetanse. Dette medfører også at fylkesadministrasjonen må følge opp prosjektene enda tettere.

I 2022 ble markedet for antikvarisk istandsetting av fredete og verneverdige bygninger på landsbasis beregnet til å være 1000 millioner årlig. Når bevaringsstrategi for kulturhistorisk

verdifulle kirkebygg og kirkefond trer i kraft i 2024 vil denne summen øke betydelig. Dette medfører ytterlige behov for kvalifisert håndverkerkompetanse i et marked som allerede i dag sliter med rekruttering av håndverkere. Dette er ei problemstilling som er særlig sterk i Nord-Norge.

Strategien tar for seg komplekse problemstillinger som vil kreve at mange parter aktivt samarbeider og involverer seg. Lykkes man med å finne gode løsninger på håndverksmangelen vil det bidra positivt for alle partene. Eiere av fredete og verneverdige bygninger får bedre tilgang til kompetente håndverkere samtidig som det skapes mer arbeid til lokale håndverkere. Økt aktivitet innenfor bygningsvernet i Nordland øker også muligheten for å få mer tilskudd til fylket. Dette vil bidra til at kompetansenivået i fylket styrkes og at Nordlands unike kulturminner blir bedre ivaretatt. I tillegg vil bedre utarbeidede søknader og prosjekter føre til smidigere saksbehandling hos fylkeskommunen og andre myndigheter.

En oppfølging av strategien vil imidlertid medføre økonomiske konsekvenser for fylkeskommunen. Nordland fylkeskommune har i dag begrenset kapasitet og det er store avstander i fylket som medfører høye reisekostnader. Da Nordland i stor grad mangler håndverksmiljø som jobber med slike prosjekter vil det kreve en vesentlig involvering og oppfølging av fylkeskommunen i startfasen. Riksantikvaren bør derfor se på muligheten for økonomiske virkemidler i det videre arbeidet med oppfølgingen av strategien.

I Riksantikvarens årlige brev om nasjonale forventinger til kulturmiljøforvaltningen for 2023 skrev Riksantikvaren om regionale rådgivningstjenester. Det står også om rådgivningstjenester i Meld.St 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken*. Det har vært diskutert hos Riksantikvaren at de skal lage en egen strategi for temaet, med muligheter for oppstartstilskudd. Dette arbeidet har blitt lagt på is. Nordland fylkeskommune har ikke en slik tjeneste, men ser at man har gode resultater fra andre fylker med slike rådgivningstjenester. Det er derfor synd at dette ikke er et tema i strategien.

Helgeland Museum har imidlertid et bygningsvernssenter i Mosjøen som tilbyr råd om istandsetting og ny bruk av verneverdige og eldre bygninger. Hvor første befaring er gratis. Tilbudet gjelder hele Helgeland. De har også en rådgivningstjeneste på Vega som støttes økonomisk av fylkeskommunen gjennom midler over post 79 Vega verdensarv. I Bodø kommune har man «Bygningsvernprosjektet i Skjerstad». Prosjektet, som omfatter tre faste ansatte, har registrert en rekke bygninger fra før 1650 og istandsatt en rekke bygg i deler av Salten. Dette har blant annet medført at det har blitt registrert mange automatiske fredete bygninger i regionen.

Fylkesrådets vurdering

Fylkesråden ser til fylkesrådets uttalelse til høringen av utkast til strategien i 2023, og er fornøyd med at Riksantikvaren i sitt høringsdokument har svart opp fylkesrådets merknader.

Fylkesråden vurderer det som positivt at Riksantikvaren tar ansvar for å se på løsninger for å øke kompetansen hos håndverkere. Fylkeskommunen har også en sentral rolle i arbeidet for å nå dette målet og det blir viktig at handlingsplanen som kommer etter Håndverksstrategien følges opp. Dette gjelder fylkeskommunens rolle som kulturmiljømyndighet, utdanningsansvarlig og som samfunnsutviklingsaktør.

Fylkesråden ser det som viktig å se på utdanningsmuligheter innenfor rammene av læreplan, og

sette tydeligere krav til kompetansen hos håndverksbedrifter som skal utføre arbeid på kulturminnene i fylket.

Fylkesråden mener Riksantikvaren gjennom arbeidet med håndverksstrategien også bør vurdere anbefalinger med tanke på regionale rådgivningstjenester. En slik tjeneste kan bidra til å skape et tiltrengt miljø for bygningsvern i Nordland. Som igjen vil bidra til at bygninger i større grad gjenbrukes og transformeres istedenfor at de rives og bygges nytt.

Det er et stort behov for håndverkere i landsdelen med kvalifisert håndverkerkompetanse. Fylkesråden ser at det er kapasitetskrevene for kulturmiljøforvaltninga i fylkeskommune å ha en så tett oppfølging av istandsettingsprosjekter som det er behov for i dag. Arbeidet som utføres på fredete og verneverdige bygninger må gjøres etter antikvariske prinsipper, og strategien vil bidra positivt til å lage et miljø for dette.

Medvirkning

Saken har verken direkte eller indirekte konsekvenser for barn og unge, eldre eller personer med funksjonsnedsettelse.

Konsekvenser

Økonomiske og personellmessige konsekvenser

Saken har ingen konsekvenser for likestilling, miljø/klima, folkehelse, universell utforming, bygningsmessige forhold, samfunnsansvar ved anskaffelser eller andre relevante forhold.

En oppfølging av strategien vil kunne medføre økonomiske konsekvenser for fylkeskommunen. Nordland fylkeskommune har i dag begrenset kapasitet og det er store avstander i fylket som medfører høye reisekostnader ved å følge opp strategien.

Vedtakskompetanse

Det vises til Fylkesting-sak 31/2020 – Reglement for delegering av myndighet fra fylkestinget, hvor det i pkt 7.5, heter at b) Myndighet til å avgi uttalelse i alle hørings saker fra offentlige organer av betydning for Nordland, unntatt lovforslag, og utredninger om endring av nasjonal politikk er delegert fylkesrådet. Når tidsfrister gjør slik behandling umulig, delegeres myndigheten til vedkommende fylkesråd.

Fylkesrådets innstilling til vedtak

1. Fylkesrådet i Nordland mener håndverksstrategien har potensiale til å være et godt verktøy for forvaltningen.
2. Riksantikvaren bør se på muligheten for å lage en strategi eller bidra med midler for å kunne opprette regionale rådgivningstjenester som kan følge opp eiere, forvaltere og håndverkere.
3. Fylkesrådet i Nordland vil legge til rette for at elever på videregående skole og lærlinger kan få innsikt og opplæring i antikvarisk håndverk innenfor rammene av læreplan.
4. Fylkesrådet i Nordland ber Riksantikvaren følge opp strategien med økonomiske

virkemidler både for tiltakshavere, kompetansemiljøer og kulturmiljømyndigheten.

Bodø den 05.06.2024
Arne Ivar Mikalsen
fylkesråd for samfunn, kultur og miljø
sign

20.06.2024 Fylkesrådet

FRÅD-205/2024

Votering i Fylkesrådet

Enstemmig

Vedtak

Innstillingen enstemmig vedtatt

Vedlegg:

Tittel
Høringsutkast Riksantikvarens håndverksstrategi.PDF

DokID
1231383